

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 16 (1219) 22 КРАСАВІКА 2015 г.

Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін у Магілёве

Каля сотні ўдзельнікаў экскурсіі па Магілёву пабачылі свой старажытны горад, ад былых архітэктурных слаўтасцяў якога засталіся толькі гістарычныя звесткі, ўспаміны ды падмуркі.

Вандроўку па старому месце ў межах штогадовага ўсебеларускага фесту экскурсаводаў арганізавала мясцовая суполка Таварыства беларускай мовы. Фэст прысвечаны міжнароднаму Дню аховы помнікаў і памятных мясцінаў, які адзначаецца 18 красавіка.

На працягу дзвюх гадзін удзельнікі экскурсіі прайшліся па знакавых гарадскіх мясцінах, якія не адно стагоддзе рабілі Магілёў адметным.

Пачалі з Замкавай гары, якую магілёўцы называюць Магілай льва. На ёй, паводле гарадской легенды, пахаваны праслаўлены Янкам Купалам Машэка. У часы, калі гарадскі замак яшчэ ўзвышаўся над Дняпром, у ім гасцявала нямецкая вядомая асоба. Сярод

іх, паводле экскурсавода, лідара мясцовых тэбэмаўцаў Алега Дзьячкова, быў і Вітаўт - вялікі князь Вялікага Княства Літоўскага.

- Штогод мы пачынаем экскурсію з Замкавай гары, бо многія ня ведаюць, што такая гара ёсць у Магілёве. А што такое Замкавая гара - гэта тое месца, адкуль пачыналася наша гарадская гісторыя, - даводзіць Олег Дзьячкоў. - І, калі людзі даведваюцца, то разумеюць, што гораду пад тысячу гадоў. Распавядаю заўжды пра нашага Машэку. Не кожны го-

рад мае такую легенду. Замкавая гара захавалася. Калі на яе турыстаў прыводжу, то ў іх захоплівае дух. Яны кажуць: "Які ў вас рэльеф і чаму вы гэтым не карыстаецеся. Замкавая гара - гэта адзін з сімвалаў нашага горада."

Наведалі вандроўнікі Гандлёвую плошчу, якую ў кожную эпоху перазывалі. Цяпер яна Плошча Славы. На ёй адзіны на ўсім маршруце экскурсіі адбудаваны наноў будынак ратушы, які падкрэслівае еўрапейскасць Магілёва. Дубровенскую браму, касцёлы святога Ксаверыя ды Антонія, Багаяўленскі і Спаскі манастыры, Пакроўскі пасад удзельнікі вандроўкі пабачылі толькі на ілюстрацыях.

Экскурсія завяршылася на беразе Дняпра, на якім быў касцёл святога Антонія і Пакроўская царква. Святыні знішчаныя.

Радзіё Свабода.

На здымках: 1. Экскурсанты каля ратушы, 2. Экскурсію вядзе старшыня абласнога ТБМ А. Дзьячкоў.

Наўздагон юбілею "Нашага слова"

Некалі Ніл Гілевіч слушна выказаўся - можа, трохі палемічна завострана - супраць празмернага захаплення пісьменнікаў уласнай словатворчасцю, вядома ж, не адмаўляючы яе ролі ў развіцці мовы. Пра значэнне літаратурнай працы і грамадскай дзейнасці Паэта ў зберажэнні роднай мовы захацелася і мне сказаць нека па-свойму. Няхай даруе Ніл Сымонавіч, як гэта сказала.

Паэтва слова

... Пакуль паэты будуць пець -
Не быць Радзіме безыменнай,
Зямлі бацькоў не анямець!

Ніл Гілевіч

Каб не знямелася ў бязмоўніччы
Зямля бацькоў, дзядоў зямля,

Ратоўчым словам Ніл Сымонавіч
Яе гаворку ажыўляў.

У маладых нязменна верачы,
Усё пра гэта дбае, дбаў:
Каб новыя ўзыходы-нерушы
Давала родных слоў сяўба.

Каб мы бяздум'ем і прымусамі
Не аддалі мову на здзек...
І зычна, горда: "Беларусы - мы!"
Гучэла спевам-гімнам век.

Нам не знямець, не знямовіцца,
Не будуць нам пагарджаць,
Калі сыноў, як Ніл Сымонавіч,
Радзіма будзе нараджаць.

Алесь Каўрус.

БЕЛАРУСКАЯ ЖАЛОБА ПАД РАДУНІЦУ

Не стала Аляксандра Надсана

15 красавіка ў Лондане на 89-ым годзе жыцця памёр уніяцкі святар, апостальскі візітатар для беларусаў-католікаў у замежжы Аляксандр Надсан. Айцец Аляксандр Надсан з пачатку 80-х гадоў мінулага стагоддзя доўгі час заставаўся адзіным беларускім грэка-каталіцкім святаром у беларускай каталіцкай місіі ў Вялікай Брытаніі. Ягоны папярэднік біскуп Чэслаў Сіповіч памёр у 1981-м годзе. Айцец Аляксандр Надсан - незвычайная постаць з пакалення павяненнай эміграцыі, якое зрабіла неацэнны ўнёсак у беларускае жыццё ў замежжы і ў самой Беларусі.

Аляксандр Антонавіч Надсан, сапраўднае імя Аляксандр Антонавіч Бочка, нарадзіўся 8 жніўня 1926 года ў Гарадзеі, цяпер Нясвіжскага раёна, у сям'і настаўнікаў. Падчас нацысцкай акупацыі вучыўся ў настаўніцкай семінарыі ў Нясвіжы (скончыў у 1943). Скончыў курсы кіраўнікоў Саюза беларускай моладзі ў Альберціне, менскую афіцэрскую школу Беларускай краёвай

абароны.

З 1944 года - на эміграцыі. Удзельнік Руху Супраціўлення ў Францыі. Валяў у 2-м Польскім корпусе генерала Андэрс, паранены ў бітве пад Монтэ-Касіна (Італія). З 1946 жыў у Вялікабрытаніі. Выпускнік матэматычнага факультэта Лонданскага ўніверсітэта (1953). Стваральнік, кіраўнік (1951-53) Згуртавання беларусаў Вялікай Брытаніі. Магістр багаслоўя рымскай грэчаскай калегіі (1953-58). У 1958 годзе прыняў святарскае пасвячэнне. Дырэктар школы-інтэрната імя Кірылы Тураўскага пры Беларускай каталіцкай місіі (1966-75). Заснавальнік і кіраўнік бібліятэкі імя Ф. Скарыны ў Лондане (з 1971). Кіраўнік Беларускай каталіцкай місіі ў Вялікабрытаніі (з 1981). Апостальскі візітатар для беларусаў-каталікоў у замежжы (з

1986). Старшыня Беларускага камітэта дапамогі ахвярам радзічы ў Вялікабрытаніі (з 1989). Ганаровы доктар Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта (Вільня). Ведаў 9 моў.

Аўтар больш за 250 навуковых публікацый, кніг па гісторыі Беларусі і гісторыі беларускага хрысціянства XX стагоддзя.

Вечная памяць.

Памёр Уладзімір Содаль

У сённяшнім нумары "Нашага слова" на 8-й старонцы ў спісе рэдакцыйнай калегіі абведзены чорнай рамкай імя і прозвішча Уладзіміра Содалы, бо 15 красавіка яго не стала паміж нас. Было сябру Рады ТБМ і пастаяннаму аўтару "Нашага слова" 78 гадоў. Сп. Уладзімір апошнім часам цяж-

ка хварэў, яго шпіталізавалі з праблемамі нырака, дадаўся цукровы дыябет і інфаркт.

Уладзімір Содаль даследаваў творчасць Францішка Багушэвіча, В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Купалы, Зоські Верас.

Шлях яго да Беларускай мовы быў па-кручастым. Пасля заканчэння Мормальскай Беларускай сярэдняй школы У. Содаль працаваў электрыкам у Мурманску (Расія) на караблерамонтажным заводзе. Пасля вучыўся ў Менскім

падрыхтаваў шэраг асветніцкіх праграм, у тым ліку "У кожнага была свая вайна".

Першыя сваё апавяданні У. Содаль апублікаваў у 1955 годзе ў газеце "Піянер Беларусі".

Напісаў кнігі: "Людзьмі звацца" (1977), "Пуцывінамі сейбіта" (1982), "Кушыянскі кут" (1990), "Сцежкамі Мацея Бурачка" (1990), "Жупранская старонка" (1992), "Тут бачу свой край" (1994), "Свіранскія крэскі" (1995), "Карпілаўка" (2001). У 2007 выдаў кнігу "Волат з Мігаўкі", прысвечаную жыццю грамадска-палітычнага дзеяча Беларусі Аляксандра Ўласава.

Пахавалі Уладзіміра Содалы ў так любімай ім вышыванцы, пакрыўшы белчырвона-белым сцягам, на могілках у Астрашчыцкім Гарадку, каля маці.

У Уладзіміра Содалы засталіся жонка, сын, дачка, чацвёра ўнукаў і праўнук.

Лёгкіх яму пуцявін у нябеснай Беларусі.

ISSN 2073-7033

Свет герояў Уладзіміра Содаля

"12 сакавіка памёр аўтар цыклу "Плюскі свет" з 40 кніжак англійскай пісьменнік Тэры Прачэт. Гэты свет насяляюць розныя расы: тролі, гномы, эльфы, вампіры, пярэваратні, зомбі. Разам з нябожчыкам адышла эпоха аўтараў, якія нарадзіліся падчас ці пасля Другой сусветнай вайны. Вельмі сціплыя бытавыя умовы тых часоў кампенсаваліся ў дзяцей багатым унутраным светам." (З перыядычнага друку.)

15 красавіка на 78 годзе жыцця адышоў у вечнасць беларускі літаратуразнавец і даследчык Уладзімір Ілліч Содаль. 34 гады ён працаваў на тэлевізіі, кіраваў студыяй "Ліцэй", вёў перадачу "Роднае слова". Яго пярэналежаць кнігі, альбомы і зборы фотаздымкаў: "Сцежкамі Мацея Бурачка", "Жупранская старонка", "Святы куточак фальварак Свіраны", "Волат з Мігаўкі". "Вінцэнт Якуб Дунін-Марцінкевіч: жыццё і творчасць" і іншыя, якія адкрывалі невядомыя старонкі жыцця нашых літаратурных класікаў. Радавалі і ўсцешвалі чытачоў кніжачкі "Умей слухаць", "Анекдоты і творчасць" з народнымі апавяданнямі, дошчэпамі, пацешкамі.

Яго героямі былі народны заступнік, адвакат і паэт Францішак Багушэвіч, яго жонка Габрыэля Шклёнік, яго дзеці - Туня і Тамаш, унучка песняра - Станіслава Тамашэўскага. Ён ездзіў і хадзіў сцежкамі Мацея Бурачка, пущавінамі Дуніна-Марцінкевіча. Кола яго герояў мела высакародныя мэты і пачуцці. Ён цікавіўся не толькі роднай старонкай Янкі Купалы - Вязынкай, але і адшукаў унука кабеты, якая бабіла маленькага Яся і, магчыма, была павітухай у яго маці. Кнігі былі аздоблены фотаздымкамі, у якія хацелася доўга ўглядацца.

Францішак Багушэвіч

- Было гэта ў годзе шэсцьдзесят дзевятым... - пазначаў даследчык. - Я тады толькі шчэ пачынаў на тэлевізіі. Быў якісь пачатак, штуршок, імпульс. Я пацягнуўся да Багушэвіча, інтуітыўна адчуў якуюсь гарманічнасць гэтай асобы з яго словам, думкай, настро-

ямі. Памятаю, склаў сцэнар, уключыў у яго Багушэвічавы творы.

- За колькі апошніх дзесяцігоддзяў я намножыў такі багаты матэрыял пра Францішка Багушэвіча, яго асяроддзе, што сам патанаю ў ім. Гэтых папак у мяне за дзвесце. У адных - фотаздымкі, у іншых - копіі розных дакументаў, юрыдычных, радаводных, у трэціх - копіі аўтографу Ф.В. У чацвёртай - матэрыялы пра ўсе мясціны, з якімі звязаны яго жыццёвыя і творчыя пущавіны, - казаў У. І. Содаль ў 2005 годзе.

"Мая апантанасць Багушэвічам вынікае з высокіх грамадзянскіх пазіцыяў Францішка Багушэвіча. І не толькі. Яна з адчування гарманічнай цэльнасці гэтай асобы. Гэтую цэльнасць адчувалі і яго сучаснікі. Да яго асобы гарнуліся людзі самых розных заняткаў - прадпрыемальнікі, юрысты, літаратары, мастакі, журналісты. Для усіх ён быў непаўторным аўтарытэтам. Францішак Багушэвіч, яго літаратурная і юрыдычная спадчына - гэта той грунт, на якім я прарос як даследчык, можа нават падсвадомна я жыў у яго маральных прынцыпах.

Кушляны - найпрыгажэйшы куточак Сморгоншчыны. Гэтую ціхую і надвычай вабную мясціну аблюбаваў не толькі людзі, але і рознае птаства. А найбольш - бацяны. Дужа вольна ім жылося.

Сімвалічна: Францішак Багушэвіч вярнуўся з сям'ёй у родную старонку ў 1844 годзе разам з кушлянскімі бусламі на Звеставанне. Гэтак ён і напісаў у 1885 годзе: "Прывітанні мы сюды на Звеставанне 1844 года, як буслы".

Дык вось яна, песнярова зямля, калыска яго натхнення! Пагоркавая, зялёная, уся пад шатамі старасвецкіх дрэў! Нізкія, з прыземістымі стрэхамі вялізныя абары, свірны, пуні, шырока і ўладарна, нібы бабы - вежавухі, парассядаліся на сваіх адвечных лапках.

Гожыя кушлянскі кут! Гожыя і яго ваколіцы! Высокае, як акіяны неба. Глыбокія, з ярамі ды далінамі далягляды. Куды ні кінь вокам - на Трыколі, на Ваўкелы, на Трахімы, на Вадапеч, на Дубелішкі - усё бачыцца з паэтавай сядзібы выразна, ак-

рэслена." ("Бласлаўленыя Кушляны")

Аляксандр Уласаў

"Постаць Аляксандра Уласава з успамінаў яго колішніх мігаўскіх суседзяў і знаёмых, паўстае самабытная, нагэтулькі і глыбінная. Праз яго, побач з ім прайшлі жыцці сотняў беларускіх постацяў не меншай велічыні. Сярод іх - Эпімаха-Шыпылы, Вацлава Ластоўскага, Фабіяна Шантыра, Аляся Бурбіса, Зміцера Жылуновіча, Рыгора Шырмы. Але, на вялікі жаль, амаль усе згаданыя постаці былі рэпрэсаваны. Іхнія светлыя імёны былі кінуты на забыццё. Але засяяныя імі палеткі не зараслі дзірваном. Змарнець ім не дае наша самахварная моладзь. Гэта яе высілкамі адноўлена ў 1991 годзе легенда беларускага друку "Наша Ніва". Ці думаў хоць

калі, ці спадзяваўся яе першы легендарны рэдактар Аляксандр Уласаў, што ягоныя засеўкі аж да гэтага пары будуць даваць плён беларускай грамадзесці?" ("Волат з Мігаўкі").

Янка Купала

"Першы Купалаў верш у "Нашай Ніве" быў надрукаваны 11 траўня 1907 г. - на першай старонцы, адразу пад назвай газеты. А з верасня 1908 г. Янку Купалу мы бачым ужо ў Вільні: працуе бібліятэкарам у прыватнай бібліятэцы "Веды" і адначасова супрацоўнічае з "Нашаю Ніваю". От з гэтага часу Янка Купала пачаў блізка ведаць А. Уласава, амаль штогодна сустракацца з ім.

Хоць яны былі людзі вельмі розныя: Купала - увесь у сонцы, малады рамантык, Уласаў - марудны, але напорысты, як вол, зямны прагматык. Але абодва аднолькава разу-

мелі, за якую працу ўзяліся. І гэта іх яднала, рабіла аднадумцамі, паплечнікамі, пабрацімамі. Янка Купала разам з Уласавым шчыраваў у "Нашай Ніве" да кастрычніка-лістапада 1910 г. Гэтай парой Купала пакідае "Нашу Ніву" і з парадзі Б. Даніловіча едзе ў маёнтка Беніца Наваградскага павета, але праз пару месяцаў вяртаецца ў Вільню. Адчувае, што на працу ў газеце не стае ведаў і практыкі, - едзе ў Пецярыбург папоўніць сваю адукацыю. Але й там з "Нашай Нівай" сувязі не парывае, дасылае свае вершы, нататкі, допісы. Уласаў таксама клапаціцца пра Купалаў талент, высока ацэньвае ягоны верш "А хто там ідзе?" - выдае нават асобным буклетам з нотамі. І ўвесь наступны час імя Янкі Купалы, ягоныя творы заўсёды жадаюцца на старонках "Нашай Нівы". (22 ліпеня 2002 года, № 28 НН.)

Прататыпы

"Народны паэт Беларусі Якуб Колас амаль шэсць гадоў - з 1921 па 1927 жывіў у двары колішняга мінскага домаўладальніка пана Вільгельма Русецкага, - пісаў у адным з нарысаў Уладзімір Содаль. - У згаданым двары, апрача сям'і Якуба Коласа, жыла сям'я Язэпа Лёсіка і краўца Аляся Самыхвала і шмат іншага цікавага люду. Усе тубыльцы двара пана Русецкага сталі прататыпамі апавядання "У двары пана Тарбэцкага". Якуб Колас напісаў яго ў 1925 годзе.

Галоўная дзейная асоба апавядання, вядома ж, сам пан Русецкі - у апавяданні пан Тарбэцкі. Ён быў домаўласнік. Меў у так званым Старажоўскім тупіку тры ці чатыры драўляныя дамкі і адзін мураваны на два паверхі. Цікавіўся беларускім рухам. Дзе і як мог

спрыяў яму.

Пан Русецкі меў доўгі сад. У ім апрача звычайных дрэў, гадаваліся і экзатычныя. У садзе адной парой праходзілі рэпетыцыі Ждановічавых актараў. От такі быў патомны шляхціц Вільгельм Русецкі. У 1916 годзе яму было шэсцьдзесят два гады. У Мінску ён жыў з 1890 года. Савецкая ўлада хоць і нацыяналізавала маёмасць Русецкага, але адно крыло дамкі пакінула за ім. Затое якіх жыхароў падсяліла! Сям'ю Лёсікаў, Якуба Коласа. Адну пару ў дамку пана Русецкага жывіў Аркадзь Смоліч. Якуб Колас пра ўсіх іх узгадаў у сваім апавяданні - дасціпна, з гумарам. З гумарам ён падаў і пана Русецкага - пана Тарбэцкага." ("У двары пана Тарбэцкага".)

Пісьменнік пайшоў, а яго творы ўвайшлі ў скарбонку нацыянальных каштоўнасцяў. Вечная яму памяць!

Святар Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы айцец Леанід Акаловіч маліўся за супакой душы слугі Бога, беларускага і вялікалітоўскага пісьменніка Уладзіміра Содаля ў прысутнасці родных, пісьменнікаў, сяброў ТБМ і праводзіў яго ў апошні шлях.

Спадар Уладзімір паказаў нам прыклад, як трэба любіць Беларусь і яе народ, шанавать яе гісторыю і культуру, як годна несці сваю веру па жыцці, як трэба шчыра паспраўднаму сябраваць!

Эла Оліна.

Фота аўтара:

1. Ул. Содаль.
2. Ул. Содаль з жонкай у Бычках.
3. Ул. Содаль і В. Быкава ў Бычках.
4. Пісьменнік у музеі Янкі Купалы, фота з архіва.

"Белпошта" выпусціла марку з выявай Скарыны і прадмовай да кнігі "Юдыф"

16 красавіка 2015 г. Міністэрства сувязі і інфарматызацыі выпусціла ў абарачэнне паштовы блок "525 гадоў з дня нараджэння Францішка Скарыны" мастака Івана Лукіна. Тыраж блоку - 15 тысяч. Намінал маркі - 20 тысяч руб. Як піша shoskin.by, марка надрукаваная на мелаванай, гумаванай паперы, выкарыстаны афсетны поўнаколерны друк.

Гэта не першыя маркі са Скарынам. 18 гадоў таму, 7 верасня 1997 года, былі выпушчаныя 4 маркі, прысвечаныя 480-годдзю беларускага кнігадрукавання. На марках адлюстраваны Віленскі, Пражскі, Полацкі і Кракаўскі перыяды дзейнасці Скарыны.

Марку ўрачыста пага-

сілі 16 красавіка ў дзень адкрыцця XI Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў. *Радзё Свабода.*

Фёдар Поўны перайшоў на беларускую мову, бо ў яе трапляе ўсё больш паланізмаў

Праваслаўны святар Фёдар Поўны ўжо дзесяць гадоў выступае з пропаведзямі на тэлеканале АНТ. Апошнім часам некаторыя ягоныя праграмы выходзяць па-беларуску. З чым гэта звязана?

- Пераход (частковы) на беларускую мову быў выкліканы агульнай тэндэнцыяй страты класічнай нормы мовы. Зараз у беларускую мову пранікае ўсё больш паланізмаў, якія выдаюць за спрадвечныя беларускія словы, - тлумачыць Фёдар Поўны. - Становіцца крыўдна, што мы губляем сапраўднае, прымаючы падробку за праўдзівасць. Я нарадзіўся ў Беларусі, у месцах, дзе шмат хто гаварыў на беларускай мове, гэта мая родная мова. Хоць мяне часам чамусьці ўспрымалі як праціўніка роднай мовы.

Так, ёсць меркаванне супраць беларускай мовы як літургічнай, таму што Боская літургія мае сваю царкоўна-славянскую мову, зразумелую ўсім усходнім славянам. Але мне бачыцца важным ведаць сваю нацыянальную мову, таму што гэта нашы карані. *Сайт НН.*

Барадулін гасціў ў Караткевіча

Так вобразна я назваў бы тую прыгожую, змястоўную і вельмі карысную дзею, якую арганізавалі супрацоўнікі Аршанскага музейнага комплексу і кіраўнік нашай раённай суполкі ТБМ Юры Нагорны ў музеі Уладзіміра Караткевіча 31 сакавіка г.г. Невялікая зала музея была перапоўнена: людзі не толькі сядзелі, але і стаялі - у холах, рэкрэацыях, на балконах. І не дзіва! Паспяшылі месціцы ў музей свайго любімага пісьменніка - земляка яшчэ і таму, што вечарына была прысвечана 80-годдзю Народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна.

А называлася літаратурна-музычная дзея "Песні матчыны з Вушаччыны", якую здзейсніў на выездзе невялікі калектыў філармоніі для дзяцей і юнацтва Белдзяржфілармоніі пад кіраўніцтвам Сяргея Сяргучка, які віртуозна і самааддана суправаджаў спевы іграй на дудках і з умелай напеўнасцю пеў разам з імі. Зала замірала, услахваўваючыся ў

У сваім звароце да прысутных, адкрываючы мастацкае свята, аўтар і кіраўнік праекту С. Доўгушаў сказаў:

- Рыгор Барадулін - гэта нацыянальны геній сусветнага маштабу. Гэта наш гонар, наш cud, наш Паэт. А таму ці можам маўчаць мы?

Падчас вечарыны прагучалі народныя песні, якія Рыгор Іванавіч пераняў ад сваёй матулі Акуліны Андрэеўны. Аўтар "Вушачкага словазбору", у якім паэт ашчадна захаваў для булчых пакаленняў багацце самабытнага крывіцкага слова, зборог для вечнасці і непаўторную вушачкую песню, мелодыю, напеўнасць і мілагучнасць, якую з вялікім натхненнем, стараннасцю і талентам данеслі да прысутных міляў дзяўчаты Стася Кульміч і Галіна Трубіна з удзелам самога Сяргея Сяргучка, які віртуозна і самааддана суправаджаў спевы іграй на дудках і з умелай напеўнасцю пеў разам з імі. Зала замірала, услахваўваючыся ў

кожны гук. Кожнае слова, кожную мелодыю знаёмых нам з дзяцінства матчыных усходнеславянскіх напеваў.

Трэба адзначыць, што не менш уразліва выконваў Барадулінскія вершы і чыгальнік Вячаслаў Пяцько, які, дарэчы, і распрацаваў канцэпцыю гэтай вечарыны, у якой увесь час удзельнічалі таксама Я. Курільчык ды Л. Паўлёнак (баян і бубен).

Адным словам моладзевы калектыў Белдзяржфілармоніі падараваў прысутным прафесійную, змястоўную і вельмі карысную музыка-літаратурную дзею, якую аршанцы доўга не забудуць.

І хаця ад Оршы па прамоі да Вушач не многа больш за сотню кіламетраў мы яшчэ цясней прыблізіліся і да блізкага нам Віцебскага краю і да дарагога ўсім нам Дзядзькі Рыгора.

Дзякуй усім - і музыкам, і арганізатарам!

Мінай Карніенка, г. Орша.

НАПІШЫ АРТЫКУЛ У ВІКІПЕДЫЮ - АТРЫМАЙ ПЛАНШЭТ

да 15 чэрвеня 2015

Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны ладзіць конкурс артыкулаў у Вікіпедыі

Умовы на tbm-mova.by

"Беларусь партызанская"

У рамках імпрэзы да 70-годдзя з дня Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь праводзіць шэраг мерапрыемстваў, накіраваных на захаванне памяці пра абаронцаў Радзімы, прапаганду патрыятычных ідэй і духоўна-маральных каштоўнасцяў у грамадстве.

"Беларусь партызан-

ская" - так завецца перасоўная выстава, прадстаўленая Беларускай дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, якая будзе дэманстравацца ў бібліятэцы да 11 траўня 2015 гады. Экспазіцыя прадстаўлена фатаграфіямі ўдзельнікаў ваенных падзей, здымкамі баявых дзеянняў, ваеннымі агітацыйнымі плакатамі і іншымі ўнікальнымі да-

кументамі пра гісторыю партызанскага руху на акупаванай ворагам тэрыторыі.

Асноўныя часткі выставы: "Зараджэнне партызанскага руху", "Героі падполля", "Баявая дзейнасць", "Жыццё і побыт у партызанскіх зонах" і інш.

Запрашаем усіх ахвотных азнаёміцца з экспазіцыяй.

Наш кар.

Да гэтай інфармацыі Акляевіч дадаў: "Аспелене, слова перакручаны, павінна быць "ужпелене" альбо "ужспелене" (даслоўна: месца з попельам), вогнішча. Бо агонь у лютвісаў як першааснова жыцця быў часткай святла, таму і ужпелене, вогнішча, мела пэўную святасць. Бога з такім імем не было" (Polska, dzieje I Rzeczy (1859), II, 458).

Як матэрыял, дуб заўжды ўжываўся для будоўлі мастоў, плацін, млыноў, цахаў, караблёў і г.д., і, як будаўнічы матэрыял заўжды высока цаніўся. Літоўскія пушчы штогод выдавалі на спляў да мяжу вялікую колькасць усялякіх драўляных матэрыялаў, і ў гэтым сплаве дуб займаў вельмі значанае месца. Дубовыя пні, якія праз тры тысячы гадоў праляжалі ў рэчышчы Нёмана былі чорныя, як збенавае дрэва, і цвёрдыя, як жалеза. Жыхары Дакудава, Руды, Багданава каля Беліцы і іншых наднёманскіх вёсак, з даўніх часоў вырабляюць розныя драўляныя рэчы: падойнікі, збойнікі масла, ведры, кадушкі для квашання капусты і буроў і іншыя рэчы. Усе гэтыя вырабляецца з дубовых клёпак - чорных і белых.

Мясцовы люд устрымліваецца ад насаджэння дуба каля сваіх дамоў, бо ведае, што дуб - небяспечнае дрэва, у якое найчасцей б'е маланка. У засенку Паддуб'е, 8 км на поўдзень ад Ліды, на працягу апошніх пяцідзясяці гадоў пад адным і тым жа дубам было забіта маланкай тры чалавекі.

У старажытнасці дуб быў прысвечаны Юпіцеру.

Бязозавы сок¹³

У суботу будзе адчынена Cafe Cluba - тут будуць віны вермут, lois-prie, стравы з грыля і specialites de la maison - закускі а la Weber.

(З аб'явы ў "Варшаўскім Ганіцы")

Прызнайцеся, панове, знаўцы смакаў і кшталтаў розных напояў, ці пілі калі бярозавы сок?

Увесну, калі ад прагрэтай сонечнымі промнямі зямлі ідуць ва ўсе часткі раслін жывячыя сокі, з нашай каханай, белай бярозы, з кожнай ранкі яе зломанай галінкі, пачынаюць крапаць на зямлю чыстыя, як слёзы, кроплі соку. Таму людзі кажучь, што бяроза плача, і таму садзяць гэтак чыстае, мілае і вясёлае, як маладая здаўчына, дрэва на магільных каханых асоб, каб дрэва там плакала ў найпрыгажэйшую пару года - увесну.

Нашы мясцовыя людзі тракуюць гэты паэтычны цуд праясна і больш практычна. Бярозавы сок, які ў некаторых ваколіцах называецца *асколай*, ёсць нешта саладкавае і годнае для браджэння. Здабываюць яго нібы каштоўную гуму: пад бярозай выграбаецца невялікі дол, агаляецца карань дрэва, надсякаецца сякерай да паловы таўшчыні і пад гэтую насечку падстаўляецца гарлачык, збанок ці нешта іншае. Часта та-

кую насечку робяць на тоўстай галінцы, да якой далазціць на драбіне ці свідруюць дзірку ў пні дрэва і ўбіваюць у дзірку абструганы драўляны жалабок. З раны на карані, галінцы ці з жалабка сочыцца сок дрэва і падае дужымі, празрыстымі кроплямі ў падстаўленае начынне. Так можа накрапаць некалькі літраў соку. Некалі ў тоўстым бярозавым карані, які выступае над зямлёй альбо нават у нахіленым пні выдзёбвалі шырокім долатам паглыбленне ў некалькі дзясяткаў сантыметраў шырынёй і некалькі сантыметраў глыбінёй і потым гэты паглыбленне чысты сок запаўняў да берагоў. Вяскоўя дзеці звычайна палююць на гасцінцы, абсаджаным бярозамі, ці ў лесе-беразняка і выпіваюць з розных начынняў сабраны сок, а з паглыбленняў сок смочуць праз саломінку. Кожны прагнучы прыхадзень можа не пытаць ніякага дазволу і выпіць сок з лепшага зборніка.

Ва ўспамінах маршала Рыдз-Сміглага, які быў камандзірам 2-й дывізіі легіёнаў пад час Віленскай выправы 1919 г., калі польская армія ішла старым трактам з Ліды на Вільню, здарыўся такі выпадак: "Доўгая калона маршыравала сярод бяроз, да якіх для збору соку былі прымацаваны малыя збаночки. Крапаў у іх бярозавы сок, сок вясны. Нейкі жаўнер з калоны, схпіў збаночак, напуючы чысцоткай вадкасцю і падаў яго мне. Не пакараў пехацінца за парушэнне дысцыпліны на маршы - малады рэкрут, вяскоўя маладзён, а не жаўнер - але падарунка не прыняў. У Вільні ён быў забіты".

Сабраны сок зліваюць у большае, драўлянае начынне, запраўляюць мёдам ці цукрам і ён пачынае брадзіць. Прынята таксама ўсыпаць у сок некалькі жменяў аўсу ці ячменю. Усыпанае зерне прарастае, з'яўляюцца парасткі і карэньчыкі і яно пры канцы так збіваецца ў адну масу, што ўтварае сабой шчыльную накрыўку. Калі пад гэтай накрыўкай бярозавы сок перабродзіць і стане бярозавым квасам, тады ў накрыўцы нажом выражаюць круглую дзірку, праз якую і чэрпаюць квас. Квас п'юць замест вады, і асабліва яго любяць цяжарныя жанчыны. З бярозавым квасам увесну гатуюць супы з маладой крапівы ці лебяды, якая дзіка расце каля платоў ці на сухіх лугах. Часам такі квас удаецца захаваць да касьбы сена ці нават да жніва. Тады гаспадар прывозіць яго ў малым бачку на луг ці поле і тут частуе шпычым і смачным напоём касцоў ці жней.

Увесну, селянін мае шмат бярозавага соку, а хлеба ўжо не мае, увосень мае хлеб, але ўжо не мае соку, і таму ў нас шырока распаўсюджана прымаўка: "Ёсць хлеб - няма соку, ёсць сок - няма хлеба". Прымаўка гэтая смутна характарызуе нашу тутэйшую вясковую бядоту і галізіну: *селянін ніколі не пакаштуе хлеба з сокам*.

Пераклад
Леаніда Лаўрэша.

Бацьку беларускай нацыі

III Лідскія чытанні да 175-х угодкаў з дня нараджэння Францішка Багушэвіча

15 красавіка ў Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэцы прайшлі III Лідскія чытанні, прысвечаныя 175-годдзю з дня нараджэння бацькі беларускай нацыі Францішка Багушэвіча.

У чытаннях прынялі ўдзел прадстаўнікі Лідскай гарадской арганізацыі ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"; навуковыя супрацоўнікі ДУ "Лідскі гістарычна-мастацкі музей"; бібліятэкары ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы"; школьныя краязнаўцы Лідскага раёна; настаўнікі гісторыі школ г. Ліды.

Пасля прывітальнага слова загадка аддзела абслугоўвання і інфармацыі ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы" Ненартовіч С.К. выступіў педагог дадатковага навучання А.У. Блахіна, які ў гонар першай кніжкі Францішка Багушэвіча "Дудка беларуская" зайграў на трох тыпах беларускіх дудак.

Першай з дакладам "Айчына, праўда і свабода як мастацкі ідэал паэзіі Францішка Багушэвіча" выступіла кандыдат філалагічных навук, БДУ, г. Менск, Багдановіч І.Э. Затым з дакладам "Немец" і "жыд" як кантэкстуальныя сінонімы ў творчасці Францішка Багушэвіча" выступіў кандыдат філалагічных навук, БДУ, г. Менск, Запрудскі І.М. Наступнае паведамленне на тэму: "Багушэвіч у Доцішках" зрабіла Юрго В.М., метадыст ДУК "Воранаўская раённая бібліятэка". Спавешчанне на тэму: "Папулярнасць творчасці Францішка Багушэвіча ў Лідзе" зрабіў краязнавец з г. Ліды Леанід Лаўрэш. Наступны даклад "Вывучэнне творчасці Францішка Багушэвіча ў школьнай праграме" прачытала настаўніца беларускай мовы і літаратуры гімназіі №1 г. Ліда Велькашынская Г.А. Даклад "Францішак Багушэвіч у паўстанні 1863 года: легенды, загадкі і факты" зачытаў рэдактар часопіса "Лідскі летапісец", г. Ліда, Суднік С.В. "Лідскія матывы ў творчасці Францішка Багушэвіча" раскрыв навуковы супрацоўнік літаратурнага аддзела ДУ "Гістарычна-мастацкі музей" Алесь Хітрун. Напрыканцы з мультымедынай прэзентацыяй "Не пакідайце ж мовы нашай беларускай..." выступіла галоўны бібліяграф ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы" Курбыка Г.Р. Завяршыў чытанні бард Сяржук Чарняк песнямі на словы Францішка Багушэвіча і іншых беларускіх паэтаў.

Падчас чытанняў на экран змянялі адзін другі кадры з відамі Кушлянаў і экспазіцыі тамашняга музея Францішка Багушэвіча. Дыск перадаў у Лідскую бібліятэку дырэктар кушлянскага музея Алесь Жамойцін. Другі відэашэраг быў створаны ў Лідзе па выніках паездкі Станіслава Судніка і Алесь Хітруна па Багушэвічавых мясцінах у Кушлянах і Жупранах. Не карэктна было праводзіць чытанні і не пабыць у Кушлянах і Жупранах, не паглядзець, як ушаноўваецца памяць чалавека, які абвясціў усяму свету Беларусь.

Падчас чытанняў прагучала заўвага, што Багушэвіч у нас не даўшанаваны. Так, да 175 угодкаў па ўшанаванні Ф. Багушэвіча зроблена не шмат. "Белпошта" выдала мастацкую марку, 21 сакавіка правяла спецагашэнне маркі і канверта створаны ў Лідзе па выніках паездкі Станіслава Судніка і Алесь Хітруна па Багушэвічавых мясцінах у Кушлянах і Жупранах. Не карэктна было праводзіць чытанні і не пабыць у Кушлянах і Жупранах, не паглядзець, як ушаноўваецца памяць чалавека, які абвясціў усяму свету Беларусь.

А.У. Блахін

Падчас чытанняў

Ірына Багдановіч

Ігар Запрудскі

В.М. Юрго

Г.А. Велькашынская

Леанід Лаўрэш

Станіслаў Суднік

Алесь Хітрун

Г.Р. Курбыка

Сяржук Чарняк

¹³ Szymielewicz Michal. Sok brzozy // Ziemia Lidzka №4-5-1939. S.144-145.

Францішак Багушэвіч у Беларусі не заняваны, сведчаннем чаму і праведзены ў Лідзе на высокім узроўні чытанні.

З кожным чытаннем калектыву Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэкі арганізоўвае іх усё лепш і лепш, а сёлета асабліва падзяку хочацца выказаць навукоўцам з БДУ Ірыне Багдановіч і Ігару Запрудскаму, якія прыехалі ў Ліду за ўласны кошт, у той час як Гарадзенскі ўніверсітэт ад удзелу ў чытаннях ухіліўся.

Яраслаў Грынкевіч.

